

Molnár Miklós

KUNVÁSÁRHELY NEM KORONÁZ

„Megvan. Tehát Bolond Istók. Legyen.”

Arany János

Boldog kor és szerencsés század: benned láthat napvilágot alsó- és felsőfélbőkakukkvari Bolond Istókfői Istók viselt dolgainak jegyzőkönyve, peregrinációinak kóperegénye – az ő érche öntésre, márványba faragásra, vászonra festésre, számítógépbe billentyűzésre, rizsszemre karcolásra méltó dicsőséges vagy balga tetteinek és még dicsőségesebb nem-cselekvéseinek krónikája, emlékezetül a jövőendő időknék! Ámde mielőtt Frank Marcell peripatetikus biológus megadná az indítópöccintést Bolond Istók életrajza-inak előgombolyodásához, kérlek benneteket, atyámfiai és anyámleányai, rebegjétek el egy kurta fohászt Istók bűneinek bocsánatáért és lelke üdvösségéért. És valahányszor Istókra gondoltok, mindig jusson eszetekbe az ő viharok nyútte fekete nyúlszőr kalapja meg a pápaszeme, minden vándorlása és bolyongása elválaszthatatlan útítársai!

Fogadjátok meg a tanácsom: mindent hagyjatok abba szaporán, és fittyet hányva munkahelyi és magánkötelemeknek, semmi másra ne pazaroljátok figyelmeteket, csakis e krónika tanulmányozására, míg szóról szóra be nem biflázzátok. Ha netán a könyvnyomtatás mestersége feledésbe merülne, a könyvtárakat megsemmisítenék, vagy a glóbusz összes számítógépe és digitális jelhordozója bemondaná az unalmast, ekként mégis továbbadhatjátok gyermekeiteknek Istók történetét, hogy az egész világon szájról szájra járlasson a kései nemzedékek között, mindenek okulására és vidulására.

„Hajoljatok a zöld forrásra: ott dobog a szívem, ott csobog a vérem. Tudom a lomb, gyomrom a folytonos pusztulás, ágyékom a szakadatlan keletkezés, csontom a szákla, agyvelőm a szél, napszitta bőröm a rengeteg göröngy.

Én, Isten bütykéje, hajléktalan lézengő, kópé kakasfi, megmutattam magamat nektek: ez az én lélegzésem és leheletem. Most ereken folyok a világban, most elhúzódom a világ mögé. Ha csengettek nálam: egy napsugár nyit nektek ajtót. Nem vagyok – ez az én hatalom nélküli örök létezésem.”

*

A hórihorgas, tenyérbemászóan jóképű, göndör fekete hajú Frank Marcell sokkal inkább látszott nőkön élősködő szépfíúnak, mint peripatetikus bölcselőnek, kivált pedig általános iskolai biológiatanárnak. Ritka gyorsan kikristályosodott benne a meggyőződés: Kunvásárhelynél, ahová rettentő tanügyi száműzetés folytán cseppent, az emberi életre alkalmatlanabb koszfészek tán az egész glóbuszon sincsen. Menekülni iparkodván a mezőváros dögletes unalma elől, nem volt más választása, mint éjjel-nappal serénykedni, hogy a nagy-alföldi rónán behemót részeg lajhárként vagy inkább garázda óriások által széttiport tehénlepenyként elterpeszkedő Kunvásárhely kivakaródjon valahogy a koszból. Visszahívta a görög kertekből a magyar lapályokon ismeretlen peripatetikus módszert, és szívesebben tanított a mezőn sétálva, mint az iskolában ordibálva és pofozkodva.

Egy kora őszi délután, a városszéli marhalegelőn, tehéntrágya és birkaürülék közt sasszézgatva legkedvesebb tanítványával, a gyerekarcú, még alig mutáló, de már nagy langaléta Istókkal, Frank Marcell imígyen szólt, miközben körbemutatott a ganéjtengeren:

– A teremtés, fiam, motívumismétlődések káprázatos szövedéke. Milliányi változatban tűnik föl újra meg újra ugyanaz. Talán mind közt legősibb a robbanás, a tüsszentés, a köpés motívuma. Azonos elv szerint működik a napkitörés, a magömlés, a lövedéket kibocsátó fegyver. Úgy hugyozunk, ahogy az ósvulkánok kitörtek. Házaink, templomaink az anyag megdermedt protuberanciái, megannyi irányított láva. A zene: lögyakorlatok – bele a csöndbe. Ha füttyülünk, sebesen röpülő kis magocskákat helyezünk a levegőre: dallamokat köpdösünk. Az írás meg a beszéd is ugyanannak az ejakulációra törő ősingületnek a folytonos kisülése. Minden folyton köpődik a világköpedelemben – száll az összából a végső isteni fogadóedény felé.

Történik egy s más, *sok balat kifognak addig a Potomacból*, mire a hetvenes évek végén Frank Marcell faképnél hagyja Kunvásárhely reménytelenül tisztábatehetetlen trágyamezőit meg a szocializmussal telefosott egész Hunniát, Amerikába emigrál, és a Massachusetts Institute of Technology egyik biológiai kutatólaboratóriumát vezeti, majd a Stanford University professzora, a Római Klub tagja lesz, aktívan részt vesz a Nature és a Science szerkesztésében, számos tudományos publikációja jelenik meg, *The Tao of Mao* [Maó taója] című könyvét harminckilenc nyelvre fordítják le („Mao” ebben a kontextusban egyszerre jelenti a kínai diktátort és Magyarországot).

Negyven-egynéhány esztendővel később Chicagóban, a Michigan-tó partján ógyelegeve, a sétatifikálva oktató biológianár legkedvesebb tanítványa az idézett mezei igékre visszaemlékezve s tőlük megihletődve *narrálja el* mesterének (a *narrálás* Istók karmikus műfaja; *Narr* azt jelenti németül: „bolond”), hogy egyszer ő is köpött egy jó hegyeset, csavartat, legényesen cifrát, *igényest* a látszatvilág hamis gyűléslevesének közepébe (pedig ki volt írva mindenhová, hogy *Köpködni tilos!*). Sorsfordító, karmikus köpésnek bizonyult, a felfröccsenő lé maradandó nyomokat égetett a lelkébe. Egyetlen köpésből pattant elő, mint valami hímnemű Minerva.

E drámai köpésnek megvoltak persze a maga előzményei.

Egy ízben már Istók úrfi nemzőatyja is megeresztett egy csinos kis dramaturgiai nyálgombócot, mégpedig falrengető sikerrel: azonmód felfüggesztették az állásából, és (ez volt a legkedvezőbb *elbánás*, amiben súlyos vétke nyomán részesülhetett) nyugdíjba küldték.

Az idősb Istók egyébként is ilyen foghegyről köpdőső, rátarti, nyakas szittyá fajtaból származott. Naponta *minimum* huszonnégy és fél órán át az Ur napszámosaként tüsténkedő (családot alapított, fiutódokat nemzett, falut gründolt, tanított, gatyába rázta a puszták bunyíkjait, templomot és iskolát épített, szőlőt telepített, méhészkedett, ráadásképp mindezt hajónaplószerű diáriumba örökítette) küldetéses kálomista lelkipásztornak volt finom őskeleti remegésekkel beoltott, folyvást zendülő ivadéka. (A küldetéses lelkipásztor soha életében nem ölelkezhetett egy jóízűt a feleségével – öles férfiasságát, amit egyébiránt Istók is megörökölt tőle,* hej, pedig mekkora reverenciával, *Isten oszlopaként* emlegették maguk közt a reformált hitű atyafiak! A tiszteletesné, Istók nagyanyja nem olyan asszony volt, aki örömét leli az együthálásban, *Isten oszlopának* befogadásában: szerelmi hév biz annyi szorult csak a búvalbélelt, finnyás fájvirágba, „mint lúdtalpbetétbe gágogás”. Istók nagyapja azonban nem kevélykedett. Reggelente fölkel idején, és tiszte szerint munkára ment: az Isten házába, szántóföldre, rétre, kertbe, szőlőbe... Megnyugodott sorsa rendelkezésében, s jókedvvel vitte véghez életét.)

Egy-egy elképesztő ötlet kedvéért – hökkentsd meg a fajankóit! – az idősb Istók bármikor odaadta fél királyságát (öszönösen is érezve

* Negyvennégy veréb fér el rajta (igaz, a negyvennegyediknek a fél lába már lelóg).

tán, hogy egyszer elkonfiskálják majd az *egészet*). A saját bőrén kellett megtanulnia, mire végzi itt minden lázadó.

Alig serdült sihederré, jókorát odasercintett a családi ház küszöbére: 1919-ben Hunnia nagy romlásán való háborodása – akár a csupasz két kezével is meg akarván védelmezni „az ország integritását” – a Vörös Hadseregbe sodorta. Berukkolásra ösztönözte alkalmasint a felsz is, hogy rabiátus atyja előtt nem állhat meg a halasi gimnáziumban szerzett gyatra matéziskalkulussal. Neki is, akárcsak az egyforma korású többi virgoncnak, azt ígérték, hogy vizsga nélkül kap érettségi bizonyítványt, ha fölcsap vöröskatonának.

Az ígéret ugyan nem teljesült, de az idősb Istók szinte mindig talált mentséget a tejjel-mézzel folyó Kánaánt ígérgetők temérdek formában kiütőköző machiavellizmusára. Milyen gyorsan beavatódott pedig az üdvkereskedőkre vonatkozó tudás alapelemeibe!

– Az ember, ez a tollatlan, ingatag, hálátlan, színlelő és önimádó kétlábú a világköpedelem lényei közül azzal tűnik ki leginkább – jegyzi meg Frank Marcell –, hogy folyton-folyvást kényszeresen lódfít, néha akkorákat, hogy recseg a firmamentum. A huszadik századi üdvkereskedőknél aztán beszakad a mennyezet, „a mennyiség minőségbe csap át”. *Mentimur, ergo sumus*, hazudozunk, tehát vagyunk: követelménnyé, firtathatatlan rendszerré emelkedik a hazudozás; élni, az hazudozni – és senkit sem hagyni békén, mindenkit kötelezni, hogy higgyen a hazugságainkban. A nyelv, a gondolkodás, a közbeszéd gyógyíthatatlanul megfertőződik, minden tudás meghamisítódik, átíródik az ő üdvtörténetük lábjegyzetévé, *előtörténetévé*. Mihelyt ez a népség beteszi a lábát a történelembe, tort kezd ülni a győzhetetlen majomész: a kizárólagosság, az egyszempontúság, a türelmetlenség, a gondolkodás lerohanása, a megfélemlítés, a kiátkozás, a demagógia, a bűnbakképzés, az írás és az olvasás hatásági ellenőrzése, az élet feláldozása az „eszme” – a hatalom – oltárán. Éjjel-nappal csatog a korbács, munkálkodnak a besúgók, íródnak a följelentőlevelek százezrével.

– Nézze, Uljanov, az azért erős túlzás, hogy maga engem csak úgy uk-mukfukk Hitler elvtársnak szólít... mellesleg sakk! De mérget vehet rá: a német nemzetiszocialisták megteszik, ami tőlük telik, hogy megbolyduljon a dolgok áporodott rendje.

– Mi pedig len kilippentyűzünk a maga kocasakkjából, és máris magának sakk... Fölfedtem ezt a futót itt, ni! Hopp: likvidáljuk az osztályellenséget.

- Szóval azzal a mocskos nigger futójával le merészelt ütni az én szóke, kék szemű királynőmet? Egyébiránt tanulságos, amit összehordott itt nekem az empiriokriticizmusról, az imperializmusról meg az államról és a forradalomról. Írja csak le az eszmefuttatásait, hátha akad egy-két félcédulás, aki elolvassa... Ugye tudja, Uljanov, hogy maga legfőljebb lábjegyzet lehet az én gigászi életművemben?

- Magának az agyára ment a mértéktelen burzsoá tortazabálás! A feje tetejére állíthatja a világot, maga akkor is a bolsevizmus hasznos hülyéje lesz. Sakk és matt!

- Megbánja maga még ezt a mattot, Uljanov! Magát nem is Szibériába, hanem a Szaharába kéne deportálni. Na, rendelek magának két szelet Sacher-tortát, magamnak meg négyet. Most maga lesz a fehér, és jön a rettenetes fekete reváns!

A csúfos fölsülésbe torkolló goromba tréfa parádés csattanója: a '19-es *próbakommün* bukása után az idősb Istókot halálra ítélik. A legidősb Istóknak összes egyházi és világi befolyását latba kell vetnie, hogy a halálos ítélet kegyelemből ötven botütésre változtattassék át. A tékozló fiúra a kálvinista Mekka főterén nyilvánosan mérik rá a kegyelmi suhalmakat – Lúdas Mátyás se döngette el Döbrögi uraságot akkurátusabban.

Az ifjúkori zengő tombolás szelíd előhangja csupán a későbbi nagy lázadásnak, melyet a feszes kálomista környezet már végképp nem hajlandó megbocsátani: hogy papfi, sőt segédlelkész létére pesti zsidó lányt vesz feleségül. Meglehet, épp a papfisága motiválta ebben is; összes lázadásának voltaképpen címettje Kálvin & Luther lehetett, a modern Európa sátáni géniuszei, Hitler & Sztálin szépapái.

Gyönyörű asszonyának sikerült ugyan kimenekülnie a náci halálzónából, de aztán Londonban öngyilkos lett. Óróla Istók úrfi sosem hallott az apjától, jószérivel csak a nevét ismeri e néhai asszonynak, s egy fényképét látta – mégis igen közeli rokonának, tiszteletbeli mostohaanyjának érezte mindig.

Micsoda robusztus pojjácáskodásokban törtek elő a szunnyadó titkok az idősb Istókból! Harsány tréfálkozásait háborús dúlásnyomok jelezték. Istók balsejtelve: apjának lecsapolatlan szerepjátszó viszketege előbb-utóbb színész(nő)t köp ki az Istókfiak nemzetségéből, vagy inkább beszippan egyet, mint gácsér a taknyot.

1958 őszen megyei tanfelügyelő látogatta meg a gányóvári elemi iskolát, ahol az idősb Istók (teológiai, majd konzervatóriumi tanul-

mányok után, öngyilkos feleséggel, második házasságával, elvetélt regénykísérletekkel a háta mögött, földjétől, jószágaitól megfosztva, harmadik házasságából kifelé hátrálva) *osztályidegenként* magyar nyelvet és irodalmat, történelmet meg éneket tanított, és – ez volt az ő nagy történelmi bekövése, huszárosan szép és értelmetlen *epatírozás* – a szakfelügyelő tanúságtevésre kihegyezett füle hallatára (a jelenkori történelem volt terítéken a nyolcadikban) *forradalom* gyanánt tárgyalt a '56-os fölkelést – magyarán kíméletlenül megszegte az idevonatkozó nyelvhasználati tilalmakat, mezítláb gázolva át a hatalom kijelöltéte diskurzus frissen lebetonozott sírkertjén.

Mármost a tanfelügyelőnek épp az volt a tiszte, hogy felügyeljen a sírkert csendjére és háborítatlanságára – vagyis ellenőrizze, hogy a szavakhoz kizárólag a megszabott, „politikailag korrekt” jelentések társuljanak: a közbutítás műhelyeiben, kivált az elemi iskolákban, ez mindig sarkalatosan fontosnak számít.

Istók nemzőatyját száraz, égető, ám az illendőség okán megvakarhatatlan viszketésként gyötörte a tancsász jelenléte. Egyszerre ellenállhatatlan köphetnéke támadt. Nem is köphetnéke, inkább *pökbetnéke*. Hatalmas csurhát pökni a tanügyi komisszár alattomos képébe, államosított agyába, labanc szívébe, az élet dús levét bocsátani az élettelen posványra! Világgá kiáltani, hogy a király nemcsak meztelen, hanem halott is! Tulajdon párttagságának gennyes váladékaitól is meg akart szabadulni végre: 1945-ben – az 1919-es próbakommün iránt ugyan szemernyi nosztalgiát sem érezve, elundorodva azonban a két háború közti neobarokk csődpolitizálástól – belépett a kommunista pártba, ám amikor 1953-ban, nem sokkal Sztálin halála után, eljutott hozzá a hír, hogy a szovjet elvtársak a bűnre képtelen angyali fantasztát, Lengyel Józsefet is Szibériába deportálták, betelt a pohár, és – kerül, amibe kerül! – kilépett „a Pártból”, a Lenin hullájához láncolt monolitikus szörnyképzményből.

Kiragadta hát 1956 őszét a kor kevésbé pompázatos krónikájából, és oratori képességeit derekasan latba vetve idézte meg a mozgalmas napokat. Szálfa termete a mennyezetig magaslott, taglejtéseivel bővös hálót szőtt a padosorokban ülők köré. A máskor gyötrelmesen közönyös, taplófejű nebulóknak parázslott a szemük, lelkesülten itták az idősb Istók profetikusszavait, melyekben Jeremiás szent indulata, Berzsenyi Dániel nemes ércessége zengett. A tanfelügyelő csak vereslett, sápadozott és *reszketni méltóztatott*, hallójáraitat legszívesebben

gyapottal tömte volna el. Türelme fogytán föl pattant, és kicsörtetett az osztályból.

Másnap az idősb Istók már nem tehette be lábát a tanoda olajpadlós helyiségeibe.

Pedig a tanügyi (s az egyéb, annyian, mint az oroszok) elmeellenőrök nem vártak tőle hűségesküit. Nem kellett azt mondania, hogy *éljen Eduárd* – de hogy pimaszul, néptribunusi hévvel azt dörögje: *ne éljen*, és részletezze is kiadósan, hogy *miért* ne!

Ebbe aztán Istók úrfi nemzőatyjának bele kellett volna gebednie. Ám utóbb kiderült: a patetikus stikli nem is volt olyan rossz befektetés. Igaz, az idősb Istók többé nem kerülhetett hasonló oratori helyzetbe, viszont éppen így hozta végleg egyenesbe az életét. Révbe ért. Jogosan nyalogathatta immár a sebeit, és teljesen átadhatta magát az áldott magyar szolipszizmusnak. Ezentúl odahaza, a legidősb Istók emeltette lelkészlakban rotyogott keserű – vagy inkább csak annak mímelt – levében.

Művelte homoki szőlőskertjét; képességeit, e gyönyörű fölöslegeket, műgonddal nyesegette. Beethovent, Schubertet, Chopint, Schumannnt, módjával Bartókot zongorázott (bár nem rajongott Bartók „depressziós seggzenéjéért”); sakkozott, naplót írt, rojtosra olvasta a családi bibliotékát, hallgatta a BBC-t meg a Szabad Európát – és nem remélte, hogy a bolsevikok évadja valaha is véget ér. Kuruc dúvadként tengette életét, elsáncolva magát a méhesben. Valahányszor eszébe jutott a tanfelügyelő elhúlt képe, kihegyesedett füle, begazolt tekintete, no meg a kis sutyerákok parázsló lelkesültsége, muszáj volt csettintenie: – A nemjóját, pazar móka volt! Don Quijote se csinálta volna különbül!

Egy évtized sem telik belé, és fölér magányának csúcsára. Körbe hordozza látásra nyílt szemét; ráocsúdik, hogy tönkrement minden, ami csak tönkremerhetett. A kommunisták – saját karmájuk foglyaként – újabb rettentő karmákat szabadítottak a világra.

„Hát nem irdatlan nagy, kozmikus pofátlanság, hogy egész életünkben a rusnya kis (vagy ocsmányul nagy) egónkkal vagyunk elfoglalva, ahelyett, hogy cselekednénk, amire hivatottak vagyunk? Énünkbe dermedt, gépi lényként kattogunk át az életünkön. Olyan rabság ez, amibe milliók, milliárdok vannak belekényszerítve. Kiüresedett vallások, tudatlan nevelők – altatás, alvás, alvás...” Elcsitulnak benne a lázongások, elülnek őskeleti remegései – és méltósággal meghal.

A tanfelügyelő:

(a) alkoholistává kopik. Úgy éri a végső megvilágosodás, hogy holtrészezen betámolyog egy kültelki csapszék latrinájába, rázuttyan a deszkaülőkére, az beszakad alatta, s ő belefűl az ürülékbe.

(b) spirálmenetben szép közéleti karriert fut be; a kommunizmus áldozatainak fölként szószólójaként – egy minden mocskot, ávósból lett ’56-os forradalmárokat, „a vityillóban is megőrzött kutyabőrrel” kérkedő, népfivá vedlett muszkavezetőket és pártcsicskásokat fölszívó szivacs párt mezében – a kilencvenes években parlamenti képviselő lesz.

Családirag sem bizonyul haszontalan befektetésnek az ekként kivívott atyai mártírrium: a bitang szabadnyelvűség Istók úrfiban (aztán sorban az öccseiben) is kirügyezik, és termőre fordul.

Istók úrfi elnyű egy-két középiskolát, kivált pedig néhány utálatos egyensipkát, mire (ekkor már magántanulóként) érettségi vizsgára bocsátják. Történelemből úgynevezett *B vételként* (ezek a szó szerint bemagolandó, megkérdőjelezhetetlen ideológiai hittitkok) az „ellenforradalom” föliratú papírcsíkot piszkálja ki vizsgáztatója legyezőszerűen szétterített kínálatából.

Peppinót, a történelemtanárt alamuszi görénynek tartja, amiért a tankönyvbe préselt maszlagtól jottányival se mer eltérni, azt darálja beléjük s bőfögteti vissza velük rogyásig. Szikrányi részvétre sem indítja Peppinó közismert perverzítése: hogy csipkés női alsóneműt visel, és hogy e feminin holmikát (mindig akad rá valami szédületesen körmönfont ürügye) helyes kis gimnazista lányokkal veteti meg magának.

(Utóbb megbocsátó, gyöngéd szeretettel gondol majd Peppinóra, intim női holmik áldozópapjára, aki kiáradni nem tudó *jangját* ilyen finoman és jelképesen hozta érintkezésbe a *jin* lehetőségével.)

A vizsgaasztal két oldalán ádáz ellenfelek ülnek: túlnan a rend, a fegyelem, az engedelmesség idomárai és porkolábjai, emitt meg – Istók úrfi személyében – az engedetlenség, a belepofázás, a visszakérdés, az iskolaellenesség himpellérje. Rettentő, skizofréniába hajló zavarodottság van benne, mert a túlnaniak folyton azt vagdossák a fejéhez: – A káosz, a bomlás ügynöke vagy! – Hiába érzi (kimondani persze nem meri, nem is tudná még artikulálni), hogy az ő rendjük, fegyelmük és engedelmisségük – maga a halál, a bomlás, a káosz; hogy itt motívumismétlődésről van szó, mivelhogy iskola, kaszárnya, börtön és diliház (megtapasztalja): ugyanaz.

Fölsajog benne 1956 ősze, egy október végi nap, amikor a kunvásárhelyi hetipiacra becsődülő nép fölkoncolt egy Nyivák nevű szerencsétlen kis mitugrást: egy csorbult lelkületű, utálatos szájú, a piacozó asszonyok agyafúrt hergelésében és sanyargatásában ördögien leleményes beszolgáltatási és piaci ellenőrt.

A fekete arcú, csúf adószedőt mindenki úgy hívta: *a Négus*.

Hidegre fordult az idő, esett egész nap, az esőcseppeket az emberek arcába csapdosta a szél. Már napokkal korábban föliratok jelentek meg a kunvásárhelyi padokon és középületeken: „Éljen Titó! Négus, kuss! Agyonverünk, innen fuss!” Nem lehetett kenyeret kapni; a városháza előtt összeverődő, mind hangosabban zúgolódó tömeg egykettőre Nyivákban, a város leggyűlöltebb emberében találta meg a kenyérhiány felelősét, kivált, amikor híre ment, hogy a Négus egy nagycsaládos szegényasszonytól elvett egy kétkilós veknit: – Nem megmondtam, bassza meg, hogy mindenkinek csak egy jár? – ordította, és *bűnjel* gyanánt elkobozta a kenyeret.

Istók úrfi egy galagonyafa mögül kileskelődve, megigézetten bámulta a ribilliót, jobban mondva két napja náluk vendégeskedő atyja (*El Gallo Rojo*, a '19-es próbakommün legendás „Vörös Kakasa”) nézette végig vele. Vasmarokkal szorította a nyakát, úgy kényszerítette az ordenáre spektákulum megtekintésére, mondván: – Itt apádat is belezhetnék éppen!

A zendülők előcibálták a fenyegetéseket és szitkokat rikácsoló, gnómszerű figurát a városháza pincéjéből, mert Nyivák a múlt századi áristomban próbált elrejtőzni. Azt mondják, egy ízben Sándor király – mármint Rózsa Sándor – is vendégeskedett ott néhány napig. – *A mostanság országgló kapcabetyárok* – morogták az emberek a bajszuk alatt – *arra se volnának méltók, hogy „a Sándor” kapcának viselje őket.*

– Tessék, apuska, megtöltöttem tintával a töltőtolladat! – mondta aznap reggel az ágyba csalogatóan parázsló tekintetű, lavórnyi mellű, a fészülködőköpenyből kidagadó asszony az indulásra kész Nyiváknak, és szájon csókolta. – Ugye vigyázol magadra, apuska? Tudod, hogy sokan a veszedet akarják!

A szerecsenképűnek csúfolt férfi kizúzta magát, és fölszikrázott a szeme. – Ne félts te engem, anyuska! Megvéd engem a... – kezdte mondani, de köhögési roham fojtotta bele a szót. – Megvéd engem a Pá... Pá... ..rt... – bökte ki turhásan krárogva. Kigombolta a ballonkabátját, bedugta a töltőtollat a zakója szivarzsebébe, és megcirógatta a felesége kis bajszkáját.

És most nekiestek mind. Az első ökölcsapás ott érte, ahol kiállt a töltőtoll a szivarzsebéből. Senki sem veszi észre, mikor a toll tetejéről lepattan a kupak, berepül az emberek közé, és valahol földet ér. A halk roppanások és csikordulások nem hallatszanak, ahogy ripityára taposódik a rengeteg sáros láb alatt. A sötétkék tinta gyorsan szétszivárog Nyivák szürke zakóján, éppen a szíve fölött.

A mártíromságba gabalyodó Négust leköpdösik, fojtogatják, megrugdossák, kifecamítják a végtagjait, kátrányba mártogatják. A beadási szégyen- és dicsőségtábla szétmarcangolt darabjaival, frissen vásárolt kapanyelekkkel, sodrófákkal, lapáttal-ásóval, mindenféle nyeles és fogantyús háztartási szerszámmal verik szét a fejét, törik meg a bordáit. Testét parázson pörkölik, fára akasztgatják, karóba húzzák, föltagolják, kizsigerelik, széjjelhasogatják, szeletelik, aprítják, főzik, sütik; húsát zabálják és kiköpi, egyéb maradékait miszlikbe szaggatják és széttiporják, úgyhogy végül szinte más se marad belőle, csak néhány vérfolt a járdán meg a fákon. Ezek az utolsó gondolatai: „A töltőtollam – megölnék – szarok a Pártra – gyalázat, ahogy élttem – ez meg orgonaillat – így lesz jól – Isten, irgalmazz!”

Sem a közelben álldogáló négy-öt rendőr, sem a rendfenntartásra kivezényelt honvédszázad nem avatkozik – ahogy a kunvásárhelyi plébánia *Historia Domusa* följegyezi – „az események menetébe”.

Egyszer csak – *SVONNYKKCS!!!* – ott terem egy suhogó reverendás fiatal káplán, és – hiába próbálják elkergetni – földadja az utolsó kenetet a hús-, vér- és csontkupacnak, ami a Négusból megmaradt. – Isten gyermeke volt ez is – dünnögi a káplán, és magában azt gondolja: „Tán tintásüveg volt a szíve helyén a nyomorultnak?” Másnap nagymiséen azt dörgi alá a szószék magasából, akkora hangon, hogy a templomban hullani kezd a vakolat, a toronyban pedig megkondul az öregharang: – Miként vetemedhettek ilyesmire, testvéreim a Krisztusban? Egy szíkatolikus város! – (Ámbár a „szíkatolikuságot” kissé bepettyezi jó néhány baptista, nazarénus meg pünkösdista család, akik nem győznek szörnyülködni a népharag illetén kitérésén.)

A sétafikálva okító Frank Marcell veretes humanista szónoklattal próbálja megakadályozni, hogy meglincseljék a Négust. A tanár urat úgy fültövön keni – a báméskodó diáknép dermedt gyönyörűségére – Tischler Armand pártütő, aki néhány héttel később disszidál, nem várva be, hogy halálra ítélje a konszolidációs vérbíróság, hogy a bal fülére belesiketül. Frank Marcellen kívül csak egyvalaki próbál a Né-

gus védelmére kelni, a város „Csípadarázs” csúfnevé bolondja – Hé, ne bántsák azt az embert! –, de villámgyorsan elzavarják az anyja kínjába. „Csípadarázs” még porbafingó kiskölkök volt, mikor a mostoha-anya azzal büntette meg a torkoskodásai miatt, hogy darázs-fészekbe tunkolta a fejét. Úgy összecsapdesték a darazsak, hogy gyógyíthatatlanul kificamodott az esze. Akármerre jár, a minden bántásra fölsziszszénő és öklét rázó habókos figurát csúfondáros gyerekkórus fogadja: „Csíp a darázs, rúg a bolha, harap a tetű!”

Eközben Pap Menyhért fényképész a sarki patika padlásáról leleskedik, és nagy suttymban csettegteti a fotómasináját. *A Négust megölni nem kell félmetek jó lesz ha mindenki egyetért én nem ellenzem.* Az ő perdöntő orvfényképei alapján ítélik majd halálra a „népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés”, valamint emberölés büntettének vádjával a lincselés hét főkolomposát, köztük a Kolompár Marci nevű nagy löbödör cigány legényt, aki a Négust föl-rugdosta-ráncigálta rejtekhelyéről, a városháza pincéjéből, és a zendülők kezére adta.

Frank Marcell aznap este a kelletténél kissé gorombábban kergeti el maga mellől a szeretőjét, Julát: – Hercegnő, pokolian hasogat a fülem, szíveskedjék békén hagyni a szerelmi közeledéseivel! Kitért a forradalom, baszd meg! – A rossznyavalya törje ki a forradalmat! – fakad ki a hercegnőnek szólított Jula. Az izzó fekete szemű, hollóhajjú, nyúlánk cigány lány duzzog egy sort, aztán lekucorodik a fal tövébe, nem messze Frank Marcell negyvenhatos lábaitól, és a körmét rágva bámulja, ahogy a férfi az íróasztal fölé görnyedve – az áramszünet miatt petróleumlámpa fényénél – firkál valamit. Nemhogy őt ölelné a maflája! Frank Marcell ezt jegyzi a naplójába: „A forradalmak a rossz irodalom fattyúhajtásai és netovábbjai, ráadásul irdatlan mennyiségű rossz irodalmat inspirálnak.”

De az is lehet, hogy ezt nem a kunvásárhelyi peripatetikus, hanem a gányóvári naplász rója a diáriumába, ha viszont így történik, Jula hercegnő aznap este aligha marad hoppon a szerelmi közeledéseivel. Csü Júan már az újkori időszámítás előtti harmadik évszázadban megörökítette (*„a jin és jang megkuszálva, a sorson semmi rés”*), hogy társadalmi fölbolydulások idején hatalmasan megnő a szó- és írásbeli közlésvágy, következésképp a nemi aktivitás.

Midőn az épületes lincselés véget ért, a szíkatolikus *pártütők* (vadonatúj tartalommal töltve meg ezt az ódon, elaggott fogalmat) továbbzúdultak újabb vértanúkat keríteni. Istók & az apja kéz a kéz-

ben hazament. – Gerincre, Giza! – rivallt az idősb Istók az asszonyra, mihelyt belépett a konyhaajtón. Ha az apja szavait meg a hálószobából kitüremkedő – Istók által gondosan kihallgatózott – zajokat *jól* értelmezte, Apuka hevesen magáévá tette Anyukát. Kisvártatva Giza (*La Gallina Negra*, az Istókéknál szüntelenül dúló, spanyol módra őrült polgárháború legendás „Fekete Tyúkjá”) lepedővel jelent meg a konyhában; nyilván bebecizódott, s mert az idősb Istók fölöttébb pedáns volt, tüstént kimosni rendelte: ekképp adva módot Istók anyjának, hogy (no nem az orgazmusát, mert az sose volt szegénynek, hanem) a „na-talán-majd-most” reménykedésű följazottságot, majd a csalódottságot és dühöt, hogy „már megint nem”, tevékenyen elcsitíthassa. Az idősb Istók zongorához ült, és gerjedt pártosszal eljátszotta Beethoven *Hegedűversenyének* zongoraátíratát. Giza ezen annyira felbőszült, hogy belevágta hajkefáját a toalett-tütkörbe, Istókot és öccseit meg átkergette a szomszédba: – Mars játszani, mocskos molnárvérű csamangók! – (Célzás Istók ükapjára, aki vízimolnár volt valahol a Bakonyban, hetedhét országon túl hírhedt nagy zsvány.) A Fekete Tyúk ezután bezárkózott az éléskamrába, degeszre tömte magát zsíros kenyérral meg Hitler-szalonnával, és se kijönni, se a Vörös Kakast beengedni nem volt hajlandó; este úgy kellett rátörni az ajtót.

Istók úrfi álmaiban évek múlva is kísértettek azok a gőzölgő, soha meg nem alvadó vérfoltok a galagonyafák kérgén. Fülében sokáig visszhangoztak a lemészárolt Négus kislányának sikolyai. Alizka volt a legszebb lány a napköziben, fiúk-lányok mindahányan, kollektívan szerelmesek voltak bele valami rejtélyes és ellenállhatatlan csordaszerelemmel. Alizka ebédkor általában Istókkal szemközt ült, de az úrfi alig állta az imádott teremtés parázsló tekintetét. Ennek a tündöklő szempárnak most látnia kellett egy közeli lakóház emeleti ablakából, miként tesz apján szörnyű ítéletet a csöcselékké bősztett nép.

Alizka lelke elborult, elméje megháborodott; se róla, se az anyjáról senki nem hallott azóta.

Azon a helyen, ahol a Négust lemészárolták, október végén mindig vért izzadnak a galagonyafák, és jajveszékelés hallatszik valahonnan az ágak közül, vagy talán a föld alól: – Jaj, apuska, mért nem vigyáztál jobban? Csupa tinta lett a kabátod!

Történhetett volna másként is. Például így:

- Öljük meg! Üssük agyon az akasztófáralalót! Tapossuk ki a belét! Verjük agyon, mint a veszett kutyát!

Vészjósló sokadalom tolong a városháza pincéjéből elővonszolt adószedő körül. A férfi csúf, fekete arcán gúny és fölháborodás: megveti a csőcseléket.

Hosszú éveken át begyűjtéssel sanyargatta a kunvásárhelyieket. A piacon fölborogatta a tejesasszonyok edényeit, pocskondiázott, bírságolt, elkobzott, hajcsárkodott. Senki sem lehetett tőle nyugton. Attól a gyalázattól sem riadt vissza, hogy mindenükből kiadóztatott tanyásgazdákat lovas kocsi után kötve húzattasson be a városházára az adóhátralékuk miatt. Annyira szem előtt volt állandóan, és annyit kellemetlenkedett mindenkinek, hogy őt kiáltották ki egyetemes bűnbakká. Most aztán kézre kerítették, és kimondták rá az ítéletet.

„Azt tettem, amit a Párt elvárt tőlem. Ezé a reakciós, ellenforradalmi csőcseléké most a hatalom. A Párt nem tud segíteni rajtam. Mártírhálalt halok, most így használhatok a Pártnak...” A férfi kihívóan gúnyos, gyűlölködő tekintettel méregeti támadóit. A munkásmozgalom mártírjainak panteonjába képzele magát: aranybetűkkel lesz megörökítve a neve a halhatatlanok dícsőségtablóján. De a Párt bosszút áll, őmiatta jó néhány brigantit akasztanak majd föl ebből az ellenforradalmi kulákcsürhéből itt, ni...

- Vérszopó pióca! Kivenné az utolsó falatot is az ember szájából! - süvít egy asszony.

- Takarodj vissza anyádba, ahonnan kirágtad magad, te tetű! - ordítja egy másik.

Kinek mi van a kezében, azzal sújt az adószedő felé. A tekintetek ellenségesek és gyanakvóak, mint a rohadt káposztát csipegető tyúkoké. Eleinte csak bökdösik, finnyásan és ódzkodva, mintha attól tartanának: még megtalálja fertőzni őket a pribéksége leprájával, de aztán belemelegednek a püfölésébe.

- Ne sajnáljátok! Nem érdemel kíméletet az ilyen! - kiáltozzák a távolabb állók.

A férfi összehúzza szemét, és fölnéz a szürke égboltra. „Én sokkal jobban gyűlöllek titeket, mint ti engem. Ha rajtam múlna, likvidálnálak benneteket mind egy szálig.”

- Népnyzók! Tolvajok! Gyilkosok! Agyon kell verni őket mind! Legelőször ezt a veszett kutyát! - visítják a nők.

- Én vagyok a veszett kutya? Hát ti mik vagytok? - kérdezi tajtékoz gúnnal a férfi.

- Csúfolódni mersz? Dögölj meg, rohadék! - rikoltja egy vérben forgó szemű, drabális fehérnép. - Te ördögpofojád, puruttyaszájú, fostos valagú,

disznóéletű, huncut kurva feleségű, áruló, besúgó, tolvaj, lókötő, orgazda, görénytől fajzott, disznószaron nevelt, rongy, részeges kapcabetyár, szarházi kerítő, pogánynál is pogányabb, szarfaszú, szemét strici, alávaló, ocsmonda, förtelmes állat, utolsó útonálló tróger, hóhér, tetű, patkány, geciláda, döglöttél volna meg az anyád hasában, fulladtál volna pöcegödörbe, ötöd volt magadat a Tiszába, hogy nem tudtak még kiskorodban szétszaggatni a disznók, a seggem partjáról lekapart szarcsimbókot se merném rád bízni, kétszáz lépésre kiérzik a szádból a lopott pálinka szaga, az ilyen pokolfajzatot csoda, hogy télen is meg nem üti a mennykő, rohadjon ki a beled, akasztófán száradjon el a tested, hollók vájják ki a szemed, keselyűk rágják le a töködet, a koponyádba varjak tojjanak, a csontjaidat ebek hordozzák széjjel, hiénák szarják tele a sírodat!

A hátsó sorokból gyerekhang hallatszik.

- Papa! Papa! - kiáltja egy tíz év körüli, copfos kislány. A tömegben át az apja felé furakodik.

Az embergyűrűnek az a része, ahol a gyerek átfurakodik, elhallgat és szétválnak előtte. Az égő szemű kislány akadálytalanul lépdel az apja felé.

- Egyem meg a kis szívé! - mondja egy asszony.

- Kinek a pulyája vagy? Kit keresel, csibém? - kérdezi egy másik, és lehajol a kislányhoz.

- Apámat! Eresszenek az apámhoz! - rikkantja a gyerek.

- Hány éves vagy, csimotám?

- Ne bántsák az apámat! - könyörög a lányka, és körbehordja lázas tekintetét.

Földre szegeződnek a szemek, néhány ütésre emelt kar lehanyatlik.

- Eredj haza, kislányom, az anyádhoz - mondja egy férfi.

- Engedelmet kérek - szól közbe Frank Marcell -, de az eredeti forgatókönyvben nem az áll, hogy „Ne bántsák az apámat!”, hanem az, hogy „Ne öljék meg az apámat!”

- Kuss! Mit lábatlankodik itt? - torkolja le Tischler Armand, a pártütők vezére. - Maga is akar egyet a pofájába?

Az egyre duhajabbul taszigált és ütlegelt adószedő meghallja a kislánya hangját. - Alizka! - kiáltja.

A kislány az embergyűrűn átfurakodva végre odaér az apjához, és a karjába csimpaszkodik. - Papa, mit csinálnak veled? Hagyják abba, haza akarok menni az apukámmal!

A tömeg egyre ugyanazt hajtogatja: - Öljük meg! Tapossuk ki a belét az akasztófáralalónak! Üssük agyon, mint a veszett kutyát!

- Jól vagy, kislányom? - kérdezi az apa.

- Mit akarnak veled csinálni? - kérdezi a kislány.

- Figyelj rám, Alizka! - mondja az apja.

- Gyere haza!

- Menj szépen haza anyuskához, és maradj otthon. Én meg... Nemsokára én is hazamegyek.

- Nélküled nem megyek! - A kislány durcásan toppant egyet, és elpietyeredik.

- Miért nem mész?

- Mert bántanak téged.

- Dehogyan bántanak, csak tréfálnak. Játék az egész.

Az adószedő lefejtí karjáról a gyerek kezét, odább megy, és a zendülők vezéréhez fordul.

- Ide hallgasson - suttogja indulatosan. - Tegyenek velem, amit akarnak, de ne öelötte - és a gyerekre mutat. - Hadd magyarázzam el a kislányomnak, hogy mi csak szórakozunk, jó haverok vagyunk, és akkor a gyerekek szépen hazamegy. Azután... Azután tegyenek velem, amit akarnak. Tischler Armand beleegyezik.

Az adószedő a karjába kapja a lányát, és azt mondja neki:

- Légy jó kislány, menj haza anyuskához!

- És veled mi lesz?

- Egy kicsit elszórakozunk még a haverokkal... Színdarabot próbálunk, az is lehet, hogy filmre veszik. Még egy kicsit velük leszek. Eredj szépen haza, én is megyek utánad. No, eredj szépen, légy jó kislány!

A kislány az apjára bámul, és kételkedve megcsóválja a fejét.

- Menj, csillagom, mindjárt megyek én is. Nesze, itt a töltőtollam, vidd haza, ma már nem lesz szükségem rá - mondja a férfi.

- Biztosan jössz? Istók zicsi? Így görbülj meg? - kérdezi a kislány, és behajlítja a mutatóujját.

És a gyerek szót fogad. Egy asszony kézen fogja, és kivezeti a tömegből.

Mikor Alizka eltűnik szem elől, az adószedő megszólal:

- Rajta, most már megölhettek.

Ekkor váratlan és érthetetlen dolog történik. Az imént még gyűlölködő, vérszomjasan bosszút lihegő tömegben megszólal egy nő:

- El kéne engedni.

- Úgy van, menjen Isten hírével - mondja a drabális fehérnép is. - Sokat ártott nekünk, az igaz, de azért ez is csak ember. Engedjük el.

- Engedjük el, engedjük el! - mondják egyre többen.

És az adószedő, aki egy perccel ezelőtt még gyűlölte a tömeget, most kezébe temeti az arcát, és kiszalad az embergyűrűből. Senki sem állja útját.

A városháza elé gyűlt emberek halkán eldiskurálnak még egy darabig, mint egy színházi előadás vagy a húsvétvasárnapi nagymise után, aztán lassanként hazaszállingóznak: a legtöbbször voltaképp dolgavégezetlenül, mert hiszen kenyeret nem kapott.

Vagy ilyesmi csak Párizsban vagy Jasznaja Poljanában képzelhető el, de Kunvásárhelyen aztán végképp nem? *Te mit gondolsz erről, Olvasó?*

Ilyesmí csak írók képzeletében fordulhat elő, de a valóságban (pláne Kunvásárhelyen) soha	☐
Igenis előfordulhat, mert az emberek ugyanúgy manipulálhatók a jóra, mint a rosszra	☐
Isten segítségével minden lehetséges	☐
Lehet, hogy nincs Isten, de rendes ember akkor se lincseli meg embertársait	☐
Soha semmilyen tesztet nem vagyok hajlandó kitölteni. Ne nézzenek madárnak!	☐

Próbálja ő megkerülni a színvallást, ám vallatója addig fingatja, hogy egyszer csak kinyílik Istók úrfi zsebében a kisbicska. Az 1956 nyarára beért *forradalmi helyzetről* szólva nem átalja Lenint citálni: a munkások nem akartak, a burzsoázia helyére nyomakodó kommunisták meg nem tudtak már tovább úgy élni, ahogy addig. Szaporán szedegetni kezdi a keresztvizet az októberi fölkelést legázoló antirendszerrel – mint az *ellenforradalom* ritka ocsmány (és ocsmányul a keze ügyében lévő) történelmi példájáról. („Minden forradalomnak ellenforradalom a karmája.”) Az érettségi elnök (maga is történelemoktató) diszkrétan szörnyülködni méltóztatik, aztán Istók úrfit kegyesen és frappánsan elhasaltatják. Örülhet, ha megússza ennyivel, és szemantikai határsértésének nem lesz súlyosabb következménye. (Mint alább olvasható: *lesz.*)

Felelés közben csővázás széken ül, szálfá termete így nem magasodhat a plafonig. Tagjait nem lejtegeti, az áporodott levegőjű biológiaszertár, ahol érettségüket megpróbálják, közönyösen nyeli el profetikusként csak jókora túlzással nevezhető szavait. De azért *csöppnyit* biztosan fröcsög a nyála.

Következésképp Istók úrfi nem úszhatja meg történelemből a pótérettségét. Még egyszer át kell rágnia magát az ocsmány kásahegyen. A *dialmatos* ideológiai hittételek ideiglenes agyba-sulykolása végeztén kénytelen kivenni egy *Politikai gazdaság tankönyvet* – Istók balgaságainak hivatalos jegyzőkönyve, a bácskerekai járásbíró B. I. 1313/1965/4. számú perirata szerint „a kunvásárhelyi városi tanács VB kezelése alatt álló könyvtárból”.

Hóna alá kapja az utcasöprő-sárga kartonborítójú hülyeséggyűjteményt, s mihelyt hazaér, bősziúltlen olvasáshoz lát. „Amikor a hivatkozott tankönyv 3–9. oldalán lévő úgynevezett »Előszó«-t elolvasta”, állapítja meg a perirat, „melynek befejező soraiban a könyv szerzői kéri az olvasókat, hogy észrevételeiket, kívánságaikat küldjék meg az Örmény Tudományos Akadémia Közgazdaság-tudományi Intézetébe, Jerevánba” (Istók nem szalaszt el egyetlen lehetőséget sem, ha elkövethet valami kapitális dőreséget, „egyenesen”, pompás és büszke ostobasággal támadva, mint a sas; most is azonmód veszedelmet kap: egy szál pennával a kezében nekirott a világnyelű szörnyetegnek, a „marxizmus-leninizmus” milliőfejú sárkányának), a 9. lap aljára „golyóstollal az alábbi szöveget jegyezte be: »*Észrevétel: A szerzők döngöljenek meg! Ekkora hülyeséget még nem látott a világ. Működés közben a történelem legszennyesebb, leggyalázatosabb, legaljasabb módszerei. A totális bolsevik diktatúra hazug, átlátszó, elavult és mérhetetlenül unalmas marhaságokból összeeszkábált ideológiája fekszik az olvasó előtt. Hazudtok mind egy szálig, rohadékok!*«”

Az undorodva átnyálazott moszkovita svihákság a perirat szerint „kb. három hétig” van nála, aztán – az idézett lábjegyzettel megspékelve – visszaviszi „a VB kezelése alatt álló” könyvtárba. „A könyvtáros, Tóth Tihamérné nem vette észre a vádlott által eszközölt bejegyzést. Visszavételét követően még egy-két személy kivitte a könyvet a könyvtárból, majd utoljára, 1964 szeptemberében a városi tanács VB-elnöke, Paták Ignác is. Ő vette észre az említett és »*Észrevétel*« cím alatt jelzett bejegyzést. Megmutatta a városi párttitkárnak, majd a rendőrségen leadta. A tankönyv a nyomozás során lefoglalást nyert.”

Mivelhogy a köznek nemcsak a könyvtára, hanem a teljes köz is „a tanácsi VB kezelése alatt” áll, érhető hát, ha az Istók úrfi köpetével (sőt *pöketével*) szennyezett ideológiai salabaktert (léleküdítés, netán saját kételyei elleni munícióval való töltekezés céljából lehetett rá szüksége) az éber VB-elnök, Istók *Röfi* becenevű játszópajtásának és osztálytársának apja (Istók Röfivel kettésben barangolta be lakóhelyük közeli és távolabbi környékét, versengve olvasták Homéroszt és a görög drámaírókat, Verne Gyulát és Mark Twaint, félnapokat eldiskuráltak Oresztész és Püladész barátságáról, Sándor Mátyás titkosírásáról, Huckleberry Finn édeni lomhaságú lecsorgásáról a Mississippin, meg a tisztességesen telemenstruált női bugyik még édenibb illatözönéről) „megmutatja” a városi párttitkárnak, majd rövid eszmecsere, ciccegések, tyuttyogások, ejnye-bejnyézések („Ettől ugyan

nem dől össze a világ, Varecza elvtárs!” „Dehogynem dől, Paták elvtárs! Pláne, ha kitudódik, hogy mi ilyesmit eltussolunk! Nem lehetünk opportunisták!” „Igazad van, Varecza elvtárs. Majdnem kiment a fejből, hogy a mi tanaink végérvényesek és kikezdzhetetlenek, és aki megpróbálja szétfeszíteni őket, az bizony az emberiség ellensége...” „Úgy bizony, Paták elvtárs. Mert egy az Isten: a Párt, és a marxista-leninista ideológia az Ő hatalmának őre, biztosítéka és szentlelke. Ámen!”) és némi belső tusakodás után följelenti a tettet. (Röfi meg szép organikusan belenő a nómenklatúrába, és főtitkára lesz a Kispajtások Nagyligájának. A kispajtásokban a bölcelet cselekvő kölcsönhatásba lép a kor valóságával: nem csupán értelmezik, hanem át is alakítják a világot. Soha nem haboznak megrohmozni és kiszipolyozni az elérhető összes emberi, természeti és pénzügyi erőforrást.)

Téved azonban, aki azt hiszi, hogy Paták Ignácnak, a kolhozból szalajtott, kisvárosi tanácselnökségre vergődött traktorosnak a szemese rebent, amikor följelentette saját fia játzó- és iskolatársát. Nem született ő ketreclakó kanárimadárnak, hogy üptre jelentgessen föl szabadon szárnyaló hollókat, sasokat vagy sólymokat! A botcsinálta népboldogító – míg a májzsugor végső stációiba nem szittyózta magát – világeletemben együgyű rámenőséggel törekedett a jóra, de mint notórius parvenüben, örökké túltengett benne az igazodáskényszer, a „megfelelésfüggés”, cselekedeteinek szeretgyűrűző következményeit, létének tágabb kontextusát tehát nem érzékelt, így aztán sokkal többet ártott, mint amennyit használt a bolsevik nyüzsgedelmével.

– „A kanárikat meg kell fojtani, nehogy a kommunizmust legyőzze a sok kanárimadár”, írta *A söpredékről* című poémájában Vlagyimir Majakovszkij – magyarázza Istók a tanítómesterének a Michigan-tóról fújó csontropogtató szélben. – De aztán kiderült, hogy a kommunizmus éppen hogy az értelmiségi söpredék, a „kanárimadarak” gyilkos lázadása az egész élővilág ellen. Kénytelen-kelletlen ráeszmélt erre a vörös futurizmus taknyába belefúló Majakovszkij is, legkésőbb akkor, amikor 1930-ban öngyilkos lett, vagyishogy, legalábbis az Örmeny Tudományos Akadémia szerint, kiitta a bürökpoharat, melyet a titkosrendőrség a kezébe adott (pedig 1917-ben még arról volt szó, hogy a forradalom eltörli a halált). Az asztalán rövid üzenetet hagyott az Oszs-szovjet Esztétikai Terrorkommandó főparancsnokának:

Vedd tudomásul

Sztyopa Volszki:

énvelem

többször

nem baszol ki.

– Meg kellett halnia – folytatja Istók –, mert befogadott egy kóbor macskát, a nap felé fordulva vizelt, gyakran evett babsalátát, sőt rajta hagyta teste nyomát az ágyon, amikor fölkelte... De a halálos ítéletét Lenin mondta ki 1921-ben, mikor elpanaszolta Lunacsarszkijnak: „Nem értem, mit esznek ezen a Majakovszkijon! Hetet-havat összehord a verseiben. Pofátlanul rápingálta a »forradalmár« szót a neuraszténiásan verdeső jérceszárnyaira. A forradalomnak nincs szüksége az ilyen Majakovszkij-féle pojácaék zagyvaságaira, különcködésére és nagyképűségére. Senki ne mondja nekem, hogy Majakovszkij különb Béranger-nál! Tíz írásából szerintem legföljebb egy érdemli meg a költséget és fáradságot, hogy megjelentessük, maximum ötszáz példányban, könyvtárak és félcédulások számára. Ráadásul ez az alak futurista képeket is fest. Mit gondol, Lunacsarszkij elvtárs, nem kéne le tartóztatni? *Igaz is, Anatolij Vasziljevics: szereti ön a Sacher-tortát?*”

– Tudod, Istók fiam – cifrázza tovább Frank Marcell –, még az olyan, szinte gyémánttisztaságú, franktirőr-lelkületű alapító atyából és a naivitását fogcsikorgatva őrző kommunista szerzetesből, apád ifjúkori jó barátjából is, mint Lengyel József, aki pedig már a földi életben sokszorosan megbűnhődött a vörös eszmével kötött szellemi mezalianszáért: szibériai gulágokban sínylette hosszú éveken át a „dialektikus és történelmi materializmus” abszurd szemináriumait, ki-kicsap a bolsevik debilitás: a *párthűség* odvas, nekrofil lehelete. A „kicsi, mérges öregúr” műveit, kivált a naplóját olvasva az a kérdés tolu föl az emberben, amit aztán elpostázhat a szerzőnek a túlvilágra, no meg az Örmény Tudományos Akadémiának Jerevánba: ki kérte meg, ki hatalmazta föl magukat, bátyuska, hogy bődületesen kontár módra üdvözítsenek bennünket az infantilis handabandájukkal, és a „kíméletlen „jórátörekvésük” jegyében tíz- meg tízmilliókat tegyenek el láb alól? Nemdenem maga a sátán állította ki a megbízólevelüket? Mert a „proletariátus”, melyre mint misztikus ős- és végokra folyton-folyvást hivatkozott az ormótlan bizantin és ádázul gyűlölködő ideológiájuk, biztosan nem! Kőrmönfont jezsuita trükkökkel a megváltóiként lőcsölődtek ugyan a „proletariátus” nyakába, de mihelyt csak a kisuj-

ját is moccantani merészelte ellenük, rögtön takaréokra állították, ahogy mindenki mást is, aki netán – bármekkora terrortal próbálták is a társadalmat a hamisított valóságuk elfogadására bírni – kikívánkozott a förtelmes zubbonyaikból. Mindenkit, aki levetette a hatósági kontakthályogot, és nem volt hajlandó „szocializmusnak” hazudni a szuperbóvlijukat, a blöffök blöffjét, amit egy emberöltőn át kötelező volt „szocializmusnak” látni, módszeresen kinyírtak, vagy úgy kupán vágtak, hogy az unokája is arról koldul.

– De a magyar bolsevisták machiavellizmusa akkor szakította be a mennyezetet – kapja el a lendület a Michigan-tó partján sétafikáló Istókot –, amikor a „kelet-európai fordulat” kihúzta alóluk a történelem repülőszőnyegét. Mert ahelyett, hogy szégyellték volna magukat, hogy egy emberöltőn át annyit szovjetunióztak, ellenforradalmaztak, árulóztak, fehérterroroztak, fasisztáztak, cionistáztak, imperializmusoztak, rothadó kapitalizmusoztak, börtönért és bitóért kiáltoztak, ahelyett, hogy magukba szálltak és pironkodva kussoltak volna, a szemük sem rebbent, hanem rögtön visszakapaszkodtak a repülőszőnyegre, és tovább hőzöngtek, nyüzögtek, kivált pedig gátlástalanul „privatizáltak”, még hozzá korábbi ősellenségük, a kapitalizmus alapító atyáiként, főcsahosaiként, tisztartóiként, csendestársaiként és haszonélvezőiként, visszamenőleg is érvénytelenítve, kíméletlen hatalommegszerzési és -gyakorlási technikaként leplezve le a bolsevik ideológiát, elárulva a „mozgalom” tisztáit és balekjait, látványosan és csattanósan cáfolva meg egyszer s mindenkorra, hogy a bolsevizmusnak valaha is lettek volna etikai indítékai.

A peripatetikus fölsóhajt: – Ó, az agymosás világ bajnokai, a nagy színpadi illuzionisták! Még le se mentek a nyomorult adófizető négyakáról, és máris visszalócsólték rá magukat. A „yevők” persze ismerik már ezeket a profi hazaárulókat, meg a tarifáikat is, mint a rossz pénzt. Hanem, mint hallom, a „parlamentáris demokrácia” farvizében – bolsevik dokkokból kieregetett naszádokon – vakmerő új kalózok is bevitortlázta a régiek mellé. A pörgekalapjuk Bivalybasznádon, a svájcisapkájuk Washingtonban, a keménykalapjuk meg Isten tudja, hol, talán Burundiban készült. Az új kalózok jócskán aláínálnak az egykori parancsuralmi komisszároknak: ők még olcsóbban árulják a hazát... No de se baj, rájuk se ránts, Istók fiam! Szappanbuboréksonglőrök ezek, a semmi lovagjai. Ez a népség legfőljebb egy szaftos lábjegyzetet érdemel az Aljasság Világtörténetében, valahol a kötet közepe táján.

A '19-es kommün bukása után Lenin ráförmed Rákosira: - Basszák ám meg maguk az anyjukat! Hogy engedhették ki a kezükből azt a fasza kis országot, ahol olyan jó borok teremnek?

- Visszaszerezzük, Lenin elvtárs! - fogadkozik Rákosi. - A magyarok istenére esküszünk, hogy visszaszerezzük!

- Amikor azt firogja ki a történelem defektes kereke, hogy Röfi és pajtásai „rendszer váltanak”, Röfi is az élbolyban tüsténkedik a közvagyon magánkoncosításán – harsogja Istók, és akkorát toppant a negyvennégyes lábával, hogy meginog alatta a szappanosláda, amire fölszökkent az imént. – Akárcsak a többiek, ő is eredetnél eredetibb módokon dönti, majd halmozza a tőkét: a Balatont példának okáért úgy kaparintja meg, hogy „kilízingeli”, mégpedig feleannyiért, mint amennyiért nyomban bérbé is adja az államnak, azzal a kikötéssel, hogy tíz év múlva az egész tó az ő, Röfi tulajdonába kerüljön át. A vagyongyarapításnak ezt a leleményes módszerét róla nevezi el a nemzetközi közgazdasági szakirodalom *Ausröfierung*nek, *kiröfítés*nek. A Rófit és pajtásait kitöltő össemmi így és hasonló pumpáló műveletek révén duzzad a milliárdszorosára. Alig szűnik meg az egyik semmi, máris elkezdődik a másik semmi: „a rablóvezérből rendőrfőnök lesz, a kommunistából uzsorás, a vándorcigányból bankdirektor, a szabadkőművesből prelátus”, a vörös rémuralom lakájaiból médiacsászár.

A nekihevült szónok többször is megdobbantja lábával a ládát, amin szónokol. Egyszer csak reccs!, beszakad alatta. Egy közeli padon a recsegés zajára fölriad álmából és rögtön vadul szentségelni kezd egy fekete *junkie*, aki abból teremti elő a napi betevőre vagy inkább belövőre valót, hogy a Michigan Avenue üzleteiben, már ahonnan ki nem tessékelik a biztonsági örök, elkéregeti az emberektől az aprópénzt, amit visszakapnak. – *Fuck it, man! I'll get you for that! Go jump in the lake!* [„A kurva életbe, haver! Ezt megkeserülöd! eridj a sunyiba!” (Szó szerint: »Ugorj a tóba!«)]

- Tégy úgy, mintha nem vennéd észre – figyelmezteti Frank Marcell a nekihevült Istókot.

Istók ügyet sem vet a narkósra. Nem ugrik a tóba, hanem mondja a magáét rendületlenül, kötésig a beszakadt ládában állva: - A legbennfentesebbek legbelső használatára szánt titkos harcászati eligazításban, *A kleptokrata kiskáté*ban, melyet Röfi öntött végső formába,

ez áll: „Ennek az országnak a vezetésére az új körülmények között is mi vagyunk a legalkalmasabbak, hiszen az állami szintre emelt lopás és rablás sokéves tapasztalatai vannak a hátunk mögött, és miénk az összes középület, raktár, pénzügyintézet, ahol tároljuk az emberektől ellopott javakat, főként a Pénzt, minden iparúzés és kereskedelem mozgatóját és célját, a modern világ értelmét és esszenciáját. A Pénz a földet uraló tolvajok és rablók vezénylő tábornoka.” *Az Isten verje meg ezt a rohadt ládát!* „A Pénz az egyedüli isten, Ő kormányozza a világot, és mi vagyunk az itteni helytartói. Természetesen hiszünk a szabadságban, ezt lépten-nyomon hirdetjük is, mi azonban jól tudjuk, hogy a szabadság azt jelenti: a közénk tartozók képességeik szerint szabadon lophatnak és rabolhatnak. Ezt bércözgazdászaink és a szajkószabadságnak elkötelezett bértollnokaink szabad versenynek és a vállalkozás szabadságának hívják. Deklaráltan a *szabad világ*hoz tartozunk, ahol semmilyen akadály sem emelkedik az ember ember általi folytatólagos meglópása elé.” – A szónoklatot bődületes fingás reszti be, melyre Istók kurta magyarázó címkét akaszt: – ...*mondta Lenin.*

A *junkie* öklét rázza, feléjük köp, majd gémberedetten szitkozódva elbiceg a Michigan Avenue felé. – *Gotta fuck you all!* [„Ki kéne nyírni – szó szerint: »meg kéne baszni« – benneteket mind!”]

– Akárcsak Nietzsche, én is *sokkal szívesebben lettem volna professzor Bázelen*, mint Isten Magyarországon, pláne Kunvásárhelyen – tűnődik Frank Marcell. – De, akárcsak Nietzsche, én sem hagytam annyira eluralkodni magamon a személyes önzést, hogy *fölfüggessem miatta a világ teremtését*. Aztán ha egyszer kész lesz a világ, meglehet, én is föl-alá futkoshatok majd az emberek között, hogy nagy pironkodva megkocogtassam a vállukat: „*Na, meg vagytok elégedve? Én vagyok az Isten, a létnek ezt a szörnyű karikatúráját én teremtettem...*”

A Kleptokrata Majomparádé porondmesterének
Állami Nagycirkusz, Budapest

MINDENT ELÁRULTATOK STOP SZÉGYELLJÉTEK A
MOCSKOS POFÁTOKAT STOP

Nyivák József néhai adószedő és mártír
Másvilág, Végtelen Irgalom sikátor 4/C
9. emelet, 2908. gumicella

A kunvásárhelyi kanári-comité elnökének följelentése nyomán az inkriminált bejegyzés szerzője meg a szovjet tudományos akadémiai szómű egyként „lefoglalást nyer”.

Elkezdődik az igazi matúra, elkezdődik Istók beavattatása a világ nagy dolgaiba.

Elkezdődik a cinkosítási tanfolyam; a hatalom bűneinek újra-elosztása; a mindenkire kiterjedő bűnrészesség tudatának gondos ki-munkálása. Istók megtanulja, ha török, ha szakad, hogy nincs neme-sebb szépművészet a hazudozás művészeténél.

Elkezdődik az irgalom kurzusa.

És *izgatás* vádjával csip-csup szavakon lovagló monstre tyúkper indul ellene/érte; előzetes letartóztatásba helyeződik a megyei rend-őr-főkapitányságon.

A bolsevizmus sorsa ezzel végképp megpecsételődik. Fusson, aki-nek nincs nyála!

*

Ohó, Olvasó, csak óvatosan! Mielőtt azt mondanád (mellesleg egyet is ér-tenék veled): „Mennyi kalamajka, mennyi szófia beszéd – egy nyavalyás széljegyzet miatt!”, gondold meg, hogy hasonló szövegek elolvasásáért egy-kor (vagy éjjel 1/2 2-kor) letartóztatták, elhurcolták, síttre vágták az em-bert; hogy az efféle szentségtörő tortahajigálástól egy állig fölfegyverzett vi-lágbirodalom volt halálosan beszarva. Semmi okod a fölényes magabiztos-ságra: nagyon is meglehet, hogy már elindult valahonnét az a fekete meseautó, amelybe téged fognak betuszkolni, és mert ilyesmiket olvasgat-tál, kegyetlenül elhúzzák majd a nótádat.

Egyébiránt hiába szuttyongatsz, Olvasó, hogy válasszam külön a ma-gánéletem a közélettől, s hogy történetem (ha egyáltalán kikerekedik itt va-lami történetféle) ne legyen bicskanyitogatóan – más nációbelieknek élvez-hetően – magyar, tele a közélet lármájával; egyszóval, ha egy mód van rá: ne írjak irányregényt.

Felelhetném azt is, csípőből, lazán: „Coki, Kunvásárhely non coronat”, vagy azt, hogy „Mesdames et messieurs, nincs rendszerek fölötti, külső kö-zéppont vagy hatalom, ami kívülről dominálná a diskurzust. Tekintélyel-vű, elnyomó rendszerek persze törekednek minden módon rátebénkedni a nyelvre, a közbeszédre, az írásra, s röggvest lónek is népfelségnek, közéletnek, nyilvános eszmecserének. Ezt akarjátok?”

Persze van rá mód, nem is egy, hogy ne írjon az ember irányregényt, mégsem könnyű kitérnie előle.

Hunniában minden élettörténet, minden családi dráma annyira össze van növe az ország közéletével, az általános bán és öröm, a történelmet alkotó közemelkedés és -süllyedés minden egyes életregény alakulására olyan erős hatással van, hogy ezt az alaptónust nem mellőzhetjük anélkül, hogy sterillé vagy frivollá ne váljunk.

Mindenki benne tocsog a közéletben, legalábbis abban, amit közéletként lócsölnék rá: a kizsákmányolóhelyéért aggódó melós ettől várja boldogulását, a padokon, aluljárókban, szemétdobókban éjszakázó hajléktalan ettől várja jobb sorsát, az adóktól és rendeletektől szorongatott kereskedő üzlete felvirágzását; a tőkével frigyre lépett tudomány vállára ez ad szárnyat vagy a lábára láncot; a jellem, a „karakter” (már ha manapság létezik még egyáltalán) ebben edződik acéllá, vagy olvad salakká.

„Közélet” minálunk főként azt jelenti, hogy az emberek mannát és sült galambot várnak uraiktól, vagy legalább azt, hogy rendre megújuljon a hitegetés, közben a többségnek fogalma sincs, a manna hol terem vagy miként természethető, vagy hogy mettől meddig tart a sült galambok vonulása...

Saját légkörünk ez. Ezt leheljük ki, ezt leheljük be mint éltetőt, mint fojtót; ez keserít, ez édesít, mint a kémboldak pásztázta gyümölcsöt a hegyi levegő, melytől a génpiszkált szőlő édesebb lesz, a lapályi ugaron tenyésző parlagfű pollenje pedig még keserűbb.

Ha „klasszikus irányregény”, abban a nemes, nemzeti értelemben, ahogyan Jókai Mór gondolta és művelte hajdani politikai divatok szövegkörnyezetében, itt és most nem kerekedik is ki a számítógépünkbe, írásunknak lesz azért iránya: addig csűrjük-csavarjuk a szót Bolond Istók bolyongásairól – ennél alább nem adhatjuk –, míg rá nem lelünk „Isten országára”.

(Kortárs, 2005/2.)

MOLNÁR MIKLÓS 1946-BAN SZÜLETETT KECSKEMÉTEN. VERSET ÉS PRÓZÁT IS ÍR, MŰFORDÍTÁSSAL FOGLALKOZIK. JÓZSEF ATTILA-DÍJAS.